

Het ontbrekende tekenen

Over het werk van Sofie Van der Linden

Meteen al bij de eerste aanblik openbaart zich een verrassing. Deze tekeningen vertonen een wonderlijke verwantschap met een van de vroegste stratenplannen uit de wereldgeschiedenis die we kennen: een kaart van een Egyptische goudmijn uit 1320 voor Christus, de oudste overgebleven papyrusrol waarop een plattegrond is afgebeeld. De schets geeft een goede indruk van het landschap rond de goudmijn, met wegen, huizen, gebouwen en de mijningangen. Hoewel er tussen Sofie Van der Linden en de Egyptische kaartmaker maar liefst 3335 jaar en zowat de hele menselijk beschaving liggen, is zij overduidelijk familie van hem. Dezelfde intuïtieve en toch minutieuze aanpak, dezelfde mix van improviseren en conceptualiseren, hetzelfde kijken vanuit verschillende perspectieven tegelijk. Allebei tekenen ze een mijnstad, allebei in het volle besef dat er onder de oppervlakte een immense diepte schuilgaat.

Je zou kunnen zeggen dat zowel de oude Egyptenaar als de jonge kunstenaar met de rug naar de wetenschappelijke cartografie toe zitten, als twee boekensteunen die een rij geleerde banden overeind houden. Links de Egyptenaar, die voorafgaat aan al die cartografische kennis, er nog niet over kan beschikken, en daarom nog moet varen op zijn ogen, zijn gevoel voor verhoudingen en het tellen van zijn passen. Rechts de kunstenaar, die de verzamelde kennis voorbij is, er wel over kan beschikken maar er iets aan vindt ontbreken, en daarom liever teruggrijpt naar de methode van haar voorwetenschappelijke evenbeeld.

Een radicale stap van Sofie Van der Linden, een vorm van opnieuw beginnen. Alle infrastructuurle en architectonische documentatie voor kennisgeving aannemend is ze door Genk gaan lopen en heeft wijken, straten en gebouwen getekend op de meest rudimentaire wijze, aan de hand van haar eigen bewegingen. En dat in een tijd waarin de officiële cartografie de kaarttekenaars overbodig heeft verklaard en de grote atlassenuitgevers hun laatste tekenaars hebben uitgezwaaid. Ogenschijnlijk niets om droevig over te zijn, we hebben er fraaie digitale kaarten voor teruggekregen. Niet alleen aardrijkskundige en natuurkundige, maar ook politieke, demografische, geologische en klimatologische kaarten. Wegenkaarten zijn vervangen door geduldige stemmen die ons de afslagen wijzen, en dankzij Google Earth kan onze wijsvinger op de wereldbol nu inzoomen tot op straatniveau. We lijken er slechts rijker op te zijn geworden.

Maar is dat ook zo? Ziedaar de vraag die Sofie Van der Linden met haar werk stelt, en die nog extra scherpte krijgt door het toneel waarop zij haar onderzoek heeft uitgevoerd. De

stad Genk is een planologische aanfluiting met een plattegrond als een mythologisch monster, leeuw, slang en geit tegelijkertijd. Hoe langer je ernaar kijkt, hoe buitenissiger het wordt. Dat de oude stad ooit verwoest werd door het industriële oorlogsgeweld waarmee de mijnen uit de grond zijn gestampt, dat valt nog te begrijpen. Maar dat daarna, toen de mijnen waren gesloten en de vrede was teruggekeerd, alle beschikbare kennis en inzichten niet toereikend waren om er weer een organische eenheid van te maken, dat gaat elk begrip te boven.

Nu zijn de tekeningen van Sofie Van der Linden niet op de eerste plaats gemaakt om dit alles aan de kaak te stellen of er een vuist tegen te heffen, ze zijn geen politiek pamflet. De kunstenaar pakt het subtieler aan door de hybride stad in beginsel te accepteren zoals die is, er met al haar sensibiteit op af te gaan en dan te kijken wat die confrontatie oplevert. Haar tekeningen zijn de verslagen van dat avontuur. Ze tonen aan dat ook in een vervreemdende omgeving altijd een onvervreemdbare menselijke kern overeind blijft, en dat de hoeken, gaten, stenen en betonblokken nooit te ver heen zijn om er alsnog leven in te blazen.

Het geheime wapen is aandacht, misschien wel het hoofdonderwerp van dit werk. Aandacht is te omschrijven als stilstaan te midden van alles wat beweegt. Dat is een kunst waarin deze tekenaar zich, op haar volstrekt eigen manier, grondig heeft bekwaamd. De wegen, rotondes en parkeerplaatsen die zij afbeeldt, emblemen van de mobiliteit bij uitstek, zijn volkomen stil en leeg, nog geen hond scharrelt er rond. Niettemin zinderen ze van beweeglijkheid, alleen al door de honderden pijlen op de weg, die voor file lijken te spelen. Je kijkt ernaar als naar een stripverhaal, beeldje voor beeldje, pijl voor pijl, en toch maken ze samen een onmiskkenbare vaart.

Ook elders bespeur je het drukke leven, hoewel er geen spoor is van mens, dier of plant en alles erbij ligt als van God verlaten. Het megalomane stadhuis van Genk is getekend alsof een bom het compleet heeft weggevaagd - op het betonijzer na, dat wonderwel ongeknakt overeind is gebleven. Al die lijnen zijn geschetst met de repetitieve exactheid die ook betonvlechters kenmerkt. Hun werk, dat van een grote schoonheid kan zijn, is altijd maar kort zichtbaar, maar bij Sofie Van der Linden kun je er gelukkig langer naar kijken. Het is gevoelsmatige geometrie die zij bedrijft, al die lijnen zijn verbindingslijnen, zenuwbanen. Met haar toegewijde detaillering slaagt ze erin om het gebouw een ziel te geven, of beter, die toegewijde detaillering is zelf de ziel. Elke potloodstreep is met de grootst mogelijke zorg gezet, en het kan niet anders of dat geldt ook voor elke stap van de kunstenaar toen ze daar liep om het gebouw in zich op te nemen.

Het verbaast dan ook niet dat ze zich in de traditie plaatst van kunstenaars die op hun loopbewegingen een heel oeuvre bouwen, zoals de Nederlander Stanley Brouwn (°1935). Hij beperkt zich in zijn werk tot twee onderwerpen, afstand en beweging, die hij onderzoekt

met drie maten, de 'sb-voet', de 'sb-el' en de 'sb-stap'. Als pure conceptualist hangt hij het geloof aan dat een artistiek idee ook in taalvorm al voldragen is, en daarom geen fysieke uitwerking nodig heeft. Ironisch genoeg heeft zijn bekendste project, *This Way Brouwn*, nu juist wel een fysieke vorm. Willekeurige voetgangers tekenden voor hem uit hoe hij naar een bepaalde plek in de stad zou moeten lopen, en de verzamelde schetsen, voorzien van het stempel 'this way brouwn', vormden de tentoonstelling.

Sofie Van der Linden is geen pure conceptualist, haar ideeën zijn ondenkbaar buiten de tekeningen waarin ze zijn geconcretiseerd, net als die van de Egyptische kaartmaker. Toch is ze ook familie van de Hollandse stappenteller, zij het via een andere tak. Ze deelt met Stanley Brouwn het hyperbewustzijn, de punctualiteit, de vlekkeloosheid, de beheersing. Je ziet aan haar tekeningen dat ze een strenge regisseur is die voortdurend tegen haar potlood roept: 'This way Van der Linden'.

Wat deze familieleden alle drie met elkaar delen is de pas als de maat der dingen, het registreren van de wereld vanuit de benenwagen, het denken via het afrollen van de voet. Het is prachtig dat dit nooit ophoudt, dat er kunstenaars blijven opstaan die zich bepalen tot wat nog te belopen valt. Terwijl wij ons massaal door prijsvechters naar de andere kant van de wereld laten schieten in de hoop dat we nu eens echt iets gaan zien, blijven deze kunstenaars thuis en delven met hun grafiet juweeltjes op uit asfalt. Ongetwijfeld is er een relatie tussen de twee verschijnselen. We zouden ons kunnen afvragen waarom wij, als we dicht bij huis eigenlijk nooit iets bijzonders zien, in verre exotische oorden opeens wel goed zouden kijken.

Er zijn wel schrijvers die zich die vraag hebben gesteld, en een boek zijn gaan schrijven met de titel *Reis door mijn kamer*. Bijvoorbeeld de Fransman Xavier de Maistre (1763-1852) en de Nederlander Maarten Biesheuvel (°1939). Ook in hen kunnen we verwanten zien van Sofie Van der Linden. Zoals deze schrijvers rondstappen door hun kamers en die beschrijven, zo loopt zij door woonwijken en gebouwen, over rotondes en parkeerplaatsen, en tekent die. De actieradius is beperkt, de diepgang geboden.

Daar is moed voor nodig, zoals Maarten Biesheuvel maar al te goed beseft. 'Als ik mij hier op mijn eigen kamer bezin,' schrijft hij, 'kan ik meer krankzinnig worden van angst voor het griezelige van het bestaan dan een willekeurige referendaris uit Alkmaar die naar Afrika reist en op de Tafelberg gaat staan. Het enige dat hij misschien denkt is: Mooi uitzicht eigenlijk en het is goed weer, gelukkig maar, over een uur warm eten...'

Voor Xavier de Maistre ligt het anders. Hij is tot de reis door zijn kamer gedwongen vanwege de zes weken huisarrest die hij heeft gekregen na een verboden duel. Zonder dat was hij, man van de wereld, deze confrontatie met zichzelf nooit aangegaan. Maar nu het eenmaal zo is gelopen ziet hij er het nut wel van in, sterker nog, hij is zijn rechters innig dankbaar. 'Ze hebben mij verboden een bepaalde stad, een bepaalde plek te doorkruisen,

maar ze hebben mij het ganse heelal ter beschikking gelaten: de oneindigheid en de eeuwigheid liggen voor mij open.'

Sofie Van der Linden zou het beide schrijvers kunnen nazeggen. Zij weet dat voor wie door Genk loopt het uitzicht vaak helemaal niet mooi is, het weer slecht en het eten niet warm. Maar ze weet ook dat alles er oneindig kan gaan stralen zodra je even stilstaat en aan het tekenen slaat met al je aandacht.

Amsterdam, juni 2015

© Cornel Bierens